

משנה יומא ח, ה-ו

עוברת שהריחה מאכילין אותה עד שתשיב נפשה
חולה מאכילין אותו על פי בקיאים ואם אין שם בקיאים מאכילין אותו על פי עצמו עד שיאמר די:
מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו אפילו דברים טמאים עד שיאורו עיניו

יומא פג, א

תנו רבנן: מי שאחזו בולמוס - מאכילין אותו הקל הקל, טבל ונבילה - מאכילין אותו נבילה, טבל ושביעית -
שביעית.

כריתות יג, א

התירו לה לעוברת לאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה.
מפני הסכנה, אפילו טובא נמי תיכול!
אמר רב פפא, הכי קתני: הותרו לה לעוברת פחות מכשיעור אפילו טובא מפני הסכנה.

ספר הלכות גדולות סימן יג - הלכות יום הכיפורים עמוד קפח

והיכא דאיכא חולה דאי לא אכיל מסתכן, שפיר דמי לאוכלי דיומא דכיפורי, מאי טעמא, (שם יח, ה) אשר יעשה
אותם האדם וחי בהם (יומא פה ב) וחי בהם ולא שימות בהם, כי קאמר רחמנא קיימו מצותא כי היכי דתחיו
בהו, אבל נטורי מצותא ואסתכוני לא. (שם פב א) וכי מוכלינן ליה על פי בקיאים, ואי ליכא בקיאים מאכילין אותו
על פי עצמו. **ולא מיבעיא חולה, אלא אפילו אשה עוברת וידעינן דאי לא אכלה מתעקר ולדה, אף על גב
דאמרינן ספק בן קיימא הוא ספק נפל הוא, שפיר דמי למיתן לה**

תורת האדם שער המיחוש - ענין הסכנה

(פ"ג א') מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו אפי' דברים טמאים עד שיאורו עיניו.
תנו רבנן מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל. טבל ונבילה מאכילין אותו נבלה. נבלה ושביעית מאכילין
אותו שביעית. תרומה וטבל מאכילין אותו טבל ואין מאכילין אותו תרומה. בן תימא אומר תרומה ולא טבל.
אמר רבה בדאפשר בחולין דכולי עלמא לא פליגי כי פליגי בדלא אפשר ליה בחולין מר סבר טבל חמור אבל
תרומה חזיא לכהן. ומר סבר תרומה חמורה אבל טבל אפשר דמתקן ליה.
ונשאל הרב רבי אברהם בר דוד ז"ל נבלה ומעשה שבת, וזהו לשון השאלה, אם היה חולה שיש בו סכנה וצריך
לשחוט לו תרנגולת, למה לא נאמר לו לגוי שינחור לו אחת ונאכילנו הנבלה שאין בה אלא איסור לאו ולא
נשחוט ונדחה שבת שהוא איסור סקילה,
והשיב שזה החולה איזה איסור עומד לפניו ומעכבו, ודאי איסור שבת לא איסור נבלה, תדע שאילו לא היה
שבת מי היינו מבקשים לו נבלה, לא כי אלא שחטה, וכיון שכן האיסור העומד לפניו המעכבו הוא ששבת היתר
גמור, לא איסור אחר, ולפיכך מתירין לו איסור שבת ולא איסור נבלה.
(ד) (יומא פ"ב א') עוברת שהריחה מאכילין אותה עד שתשוב נפשה.
תנו רבנן עוברת שהריחה בשר קודש או בשר חזיר תוחבין לה כוש ברוטב אם נתישבה דעתה מוטב ואם לאו
מאכילין אותה רוטב עצמו אם נתישבה דעתה מוטב ואם לאו מאכילין אותה שומן עצמו שאין לך דבר שעומד
בפני פקוח נפש חוץ מע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים.
**ומסתברא דהני מילי עוברת שאין לנו אומד בישוב דעתה, פעמים מתיישב בטעם הרוטב ופעמים ברוטב
ופעמים שצריכה לשומן עצמו, אבל חולה שמאכילין אותו על פי בקיאים מאכילין אותו בתחלתו דבר הצריך
לו וכדי הצריך לו כמו שאמרו רופאים ואין מדקדקים עליו להאכילו הקל הקל.**
וגרסינן בכריתות בפרק אמרו לו (י"ג א') התירו לה לעוברת לאכול פחות מכשיעור מפני הסכנה ואקשינן מפני
הסכנה אפי' טובא נמי תיכול אמר רב פפא הכי קתני התירו לה לעוברת לאכול פחות פחות מכשיעור ואפי'

טובא מפני הסכנה, כלומר שאפילו צריכה לכשעור מאכילין אותה פחות פחות כדי שלא יצטרף כזית בכדי אכילת פרס, וכן פסק בעל ההלכות.

ונראה שאף בחולה עושין כן כדי להקל עליו מאיסורי כרת ומכות לאיסור בלחוד.

ואם תשאל אם כן למה אמרו מאכילין אותו הקל הקל טבל ותרומה מאכילין אותו תרומה והלא בשניהם אין בהם אלא איסור בעלמא, אפילו הכי כיון דבשיעורן חמורין זה מזה לעונשין, אף בפחות מכשיעור חומרו של זה יותר מחומרו של זה, אי נמי התם בשאמדהו לכשעור והוא צריך לו בכדי צירוף. ובהלכות גדולות נמי, אשה עוברת דידיעין דאי לא אכלה מתעקר ולדה, אף על גב דאמרינן ספק בן קיימא הוא ספק נפל, שפיר דמי למיתן לה. ורב יצחק בן גיאת אמר לאו בידיעה דידן תליא מילתא אלא בידיעה דידה ובדעתה תליא מילתא, דמשהריחה נותנין לה וכחולה דמיא. ומסתברא כבעל הלכות, שאם אמרה צריכה אני פשיטא דמאכילין אותה, אלא אפילו ראו אותה מתאוה לאותו הריח ופניה מוריקות מאכילין אותה דחוששין לעיקור.

ודקאמר נמי משום סכנת ולד שמע מינה אפי' ליכא למיחש לדידה מחללין. והיינו דגרסינן בשלהי פרק קמא דערכין (ז' א') אמר רב נחמן אמר שמואל האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת מביאין סכין ומקרעין את כרסה ומוציאין את הולד פשיטא מאי עביד מחתך בבשר הוא אמר רבא לא נצרכה אלא להביא סכין דרך רשות הרבים, מאי קמ"ל דספיקא מחללין שבתא תנינא ספק חי ספק מת ספק ישראל ספק נכרי מפקחין, מהו דתימא התם הוא דאית ליה חזקה דחיותא אבל הכא דלא הוה ליה חזקה דחיותא מעיקרא אימא לא קמ"ל. ואף על גב דתנן (אהלות פ"ז) האשה המקשה לילד מביאין סכין ומחתכין אותו אבר אבר יצא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש, דאלמא מעיקרא לית ביה משום הצלת נפשות, ותנן נמי (נדה מ"ד א') גבי תינוק בן יום אחד וההורגו חייב, ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא, וקרא נמי כתיב דמשלם דמי ולדות, **אפילו הכי לענין שמירת מצות מחללין עליה, אמרה תורה חלל עליו שבת אחת שמא ישמור שבתות הרבה. הלכך אפי' בהצלת עובר פחות מבן ארבעים יום שאין לו חיות כלל מחללין עליו כדעת בעל הלכות.** ואיכא דסבירא ליה שאין מחללין משום נפלים, אלא עוברת שהריחה חששא דמיתה דידה היא, שכל המפלת בחזקת סכנה. וטעמא דיושבת על המשבר שמתה טעמא אחרינא הוא דכיון שמתה הרי הוא כילוד, לאו ירך אמו הוא ולא בדידה תלי אלא חי הוא ודלת ננעלה בפניו, ליכא אלא דלא הוי ליה חזקה דחיותא, וספק נפשות להקל.

רא"ש מסכת יומא פרק ח סימן יג

וכתב הרמב"ן ז"ל מסתברא הא דתוחבין לה כוש הני מילי בעוברת שאין לנו אומד ביישוב דעתה פעמים מתיישבת בכוש ברובט ופעמים צריכה לשומן עצמו. אבל חולה שמאכילין אותו על פי בקיאים מאכילין אותו דבר הצריך לו וכדי הצריך לו כמו שאמרו הרופאים ואין מדקדקין עליו על ידי כוש ורובט אלא להאכילו הקל הקל. וגרסינן בכריתות בפרק אמרו לו (דף יג א) התיירו לה לעוברת לאכול פחות (פחות) מכשיעור מפני הסכנה. ופריך מפני הסכנה ואפילו טובא נמי תיכול. אמר רב פפי הכי קאמר התיירו לה לעוברת לאכול פחות פחות מכשיעור כדי שלא יצטרף לכזית בכדי אכילת פרס וכן כתב בעל הלכות. ונראה שאף בחולה עושין כך כדי להקל מעליו מאיסור כרת ומלקות לאיסור בלבד ע"כ.

ונראה לי דבחולה אין עושין כן אלא ע"פ רופא אם אומר שיספיק לו להאכילו ממנו מעט מעט וכן בעוברת נמי אם אין דעתה מיושבת בכך צריך להאכילה כשיעור.

כתב בעל הלכות אשה עוברת דידיעין דאי לא אכלה מתעקר וולדה אף על גב דספק בן קיימא הוא ספק נפל שפיר דמי ליתן לה. והרי"ץ גיאות ז"ל כתב דלאו בידיעה דידן תליא מילתא אלא בידיעה דידה ובדעתה תליא מילתא דמשהריחה נותנים לה וכחולה דמי. וכתב הרמב"ן ז"ל משמע מתוך דברי בעל הלכות דמשום סכנת וולד לחודיה מחללין אפילו ליכא למיחש לדידה. דהיינו דגרסינן בשילהי פרק קמא דערכין (דף ז א) האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת מביאין סכין וקורעין כריסה ומוציאין את הוולד. פשיטא מאי עביד מחתך בבשר בעלמא הוא. אמר רבא לא נצרכה אלא להביא סכין דרך רשות הרבים. מאי קא משמע לן דעל ספיקא מחללין שבת. תנינא ספק חי ספק מת ספק נכרי ספק ישראל מפקחין. מהו דתימא התם הוא דהוה ליה חזקה דחיותא אבל הכא דלא הוה ליה חזקה דחיותא מעיקרא אימא לא קא משמע לן. ואיכא דסבירא ליה דאין מחללין משום נפלים אלא עוברת שהריחה חששא דמיתה דידה היא שכל המפלת בחזקת סכנה היא. וטעמא דיושבת על המשבר שמתה טעמא אחרינא הוא הרי הוא כילוד דתו לאו ירך אמו הוא דלאו בדידה תליא אלא חי הוא ודלת נעולה בפניו וליכא חששא אלא דלא ה"ל חזקה דחיותא וספק נפשות להקל.

ולא ידעתי מה צורך לכל אלו הדקדוקים דלא משכחת סכנת עובר בלא סכנת עוברה ולא סכנת עוברה בלא סכנת עובר. דהמפלת בחזקת הסכנה היא וכן פרש"י דאם אינה אוכלת שניהם מסוכנים:

רמב"ם שאר אבות הטומאות ח'

(יא) אינו מתטמא עד שיאכל מאכלים טמאים כחצי פרס, שהוא כביצה ומחצה סוחקת. וכן, השוטה אינו מתטמא עד שישתה ממשקין טמאים רביעית. וכל האכלים מצטרפין לכחצי פרס לפסול את הגוייה, וכל המשקין מצטרפין לרביעית. ואם אכל או שתה פחות משיעור זה, טהור:
אכל מעט ושהה, ואכל מעט ושהה, אם יש מתחילה ועד סוף כדי אכילת פרס, מצטרפין, ואם לאו, אין מצטרפין. וכן אם שתה מעט ושהה, ושתה מעט ושהה, אם יש מתחילה ועד סוף כדי אכילת פרס, מצטרפין, ואם לאו, אין מצטרפין. אכל פחות מכשיעור, וטבל ועלה, ואכל מעט מיד, אם לא שהה ביניהן, והרי אכילה שלפני הטבילה ושלאחר הטבילה בכדי אכילת פרס, הרי אלו מצטרפין:
(יב) אשה שהיא ראשון לטומאה, ומניקה את בנה, הרי הבן טהור, ולא גזרו עליו טומאה, שאפילו תאמר שינק רביעית, אפשר שיש מתחילה ועד סוף יתר מכדי אכילת פרס, שהרי אינו יונק בבת אחת:
(יג) **המעוברת התירו לה שתהיה אוכלת אכלים טמאים פחות פחות מכשיעור, ואף על פי שהיא אוכלת הרבה, מפני הסכנה.** ואינה צריכה טבילה, אלא הרי היא טהורה:

שו"ע אורח חיים תריז

דין עוברה ומניקה ויולדת ביה"כ, ובו ד' סעיפים.

סעיף א

עוברות ומיניקות מתענות ומשלימות ביום הכיפורים.

סעיף ב

עוברה שהריחה (ופניה משתנים אף על פי שלא אמרה צריכה אני) (ר"י נכ"ז); לוחשין לה באזנה שיום הכיפורים הוא; אם נתקררה דעתה בזכרון זה, מוטב; ואם לאו, מאכילין אותה עד שתתיישב דעתה.

סעיף ג

כל אדם שהריח מאכל ונשתנו פניו, מסוכן הוא אם לא יתנו לו ממנו, ומאכילין אותו ממנו.

סעיף ד

יולדת, תוך שלשה ימים לא תתענה כלל; משלשה עד שבעה, אם אמרה: צריכה אני, מאכילין אותה; מכאן ואילך, הרי היא ככל אדם. וימים אלו אין מונין אותם מעת לעת; כגון אם ילדה בשבעה בתשרי בערב, אין מאכילין אותה ביה"כ אם לא אמרה: צריכה אני, אף על פי שלא שלמו לה שלשה ימים עד י"כ בערב, משום דכיון שנכנס יום רביעי ללידתה מקרי לאחר שלשה.

שו"ע אורח חיים תריח, ז - י

סעיף ז

כשמאכילין את העוברות או את החולה, מאכילין אותם מעט מעט כדי שלא יצטרף לשיעור; הלכך מאכילין אותו כב' שלישי ביצה בינונית, וישוהו כדי אכילת ארבעה ביצים; והשתיה, יבדקו בחולה עצמו כמה היא כדי שיסלקנו לצד אחד ויראה כמלא לוגמיו.

סעיף ח

וישקוהו פחות מאותו שיעור, וישוהו בין שתיה לשתיה כדי אכילת ארבעה ביצים, ולפחות ישוהו בין שתיה לשתיה כדי שיעור שתיית רביעית; ואם אמדוהו שאין השיעורים הללו מספיקים לו, או שהחולה אומר כן, או שנסתפקו בדבר, מאכילים ומשקים אותו כל צרכו (מיד).

סעיף ט

מי שאחזו בולמוס, והוא חולי שבא מחמת רעבון וסימנו שעניו כהות ואינו יכול לראות, מאכילין אותו עד שיאורו עיניו; ואם אין שם מאכל של היתר, מאכילין אותו מאכל איסור; ואם יש כאן שני מיני איסורים, אחד חמור מחבירו, מאכילין אותו הקל תחלה. הגה: אם צריך לבשר ויש כאן בהמה שצריך לשוחטה ובשר נבלה מוכנת, ע"ל סימן שכ"ח סעיף י"ד.

סעיף י

חולה שאכל ביוה"כ ונתיישב דעתו בענין שיכול לברך, צריך להזכיר של יוה"כ בברכת המזון, שאומר: יעלה ויבא, בבונה ירושלים.

משנה ברורה סימן תריח ס"ק כא

(כא) יבדקו בחולה עצמו - ר"ל דלענין שתיית מלא לוגמיו צריך לשער בדידיה ולא בדעלמא כדלעיל בסימן תרי"ב. וכתבו האחרונים יש להחולה לבדוק זה מעיו"כ דהיינו שיכניס לתוך פיו משקין ויפליטם לתוך כלי וכן ישער מעיו"כ ויביט על המורה שעות (זייגער) כמה מינוטין הוא שוהא בשיעור אכילת ד' ביצים וכשיעור הזה ישא ביוה"כ בין אכילה לאכילה וכן בין שתיה לשתיה וכלקמיה [ועיין בתשובת חתם סופר ח"ו סט"ז שכתב שההפסק בין אכילה לאכילה יהיה כשיעור ט' מינוטין שזה שיעור כדי אכילת פרס] ודע שבין אכילה לשתיה א"צ לשהות כלל וכדלעיל בסימן תרי"ב דאכילה ושתיה אין מצטרפין:

משנה ברורה סימן תריח ס"ק כט

(כט) שאומר יעלה ויבוא - הטעם כיון דבהתירא אכל הו"ל יוה"כ כמו לדידן שאר יום טוב ואם חל בשבת אומר רצה והחליצנו ויש שמקילין בזה שאפילו יעלה ויבוא א"צ לומר שלא תקנו אלא במקום שמצוה באכילתו וה"ה שאין לומר רצה והחליצנו כשחל בשבת ועכ"פ קידוש בודאי אין לו לעשות דיש חשש ברכה לבטלה וכן אם שכח לומר יעלה ויבוא או רצה כשחל בשבת ונזכר אחר שסיים ברכת בונה ירושלים לא יחזור:

שו"ע אורח חיים תריב, ט - י

סעיף ט

השונה ביום הכיפורים מלא לוגמיו (פירוש מלא פיו), חייב; ומשערים בכל אדם לפי מה שהוא, הגדול לפי גדלו והקטן לפי קטנו; ולא מלא לוגמיו ממש, אלא כדי שישלקנו לצד אחד בפיו ויראה כמלא לוגמיו, והוא פחות מרביעית באדם בינוני; וכל המשקים מצטרפים לכשיעור. הגה: שתה משקין שאינן ראויין לשתיה, כגון ציר או מורייס וחומץ חי, פטור; אבל חומץ מזוג, חייב (טור).

סעיף י

שתה מעט וחזר ושתה, אם יש מתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה אחרונה כדי שתיית רביעית, מצטרפין לכשיעור; ואם לאו, אין מצטרפין. ויש אומרים ששיעור צירוף השתיות כדי אכילת פרס, כמו צירוף אכילות. הגה: מותר ליגע ב"כ באוכלין ומשקין וליתן לקטנים, ולא חיישינן שיאכל או ישתה אם יגע (תה"ד סימן קמ"ז).

משנה ברורה סימן תריב ס"ק לא

(לא) ויש אומרים - מלשון המחבר משמע דהעיקר כדעה א' אבל הפר"ח והגר"א כתבו דהעיקר כדעה השניה:

מין רי"ז הלוי שביתת עשור

והנה ארמו"ר הגאון ז"ל ה"י מורה ונא בכל חולה שיש
צו סכנה כגון מכה של חלל וכדומה שיאכילו אותו
ציוה"כ כל לרכו ולא פחות מכשיעור, ואמר הטעם דכיון
שהוא כבר חולה שיש צו סכנה הרי יוה"כ נדחה לו לכל
המועיל יותר לרפואתו שבכלל זה גם חיזוק גופו, וכיון
דשיעור שלם יותר טוב להחולה ממילא דגם זה בכלל פקו"כ
שדוחה יוה"כ, ודברי השו"ע דמאכילין אותו פחות פחות
מכשיעור קיימי רק על חולה שפדיין אין צו סכנה רק

שהרופא אומר שאם לא יאכילו אותו ציוה"כ יכבד עליו החולי
 ויסתכן כלשון השו"ע בתחלת הסימן שם, דנמלא דכל הסכנה
 היא רק מחמת מניעת האכילה בלבד וצוה כיון דאפשר למנוע
 סכנה זו גם ע"י פחות מכשיעור אסור להאכילו שיעור
 שלם, אבל בחולה שכבר יש בו סכנה כל מה שמועיל יותר
 להחילה לקירוב רפואתו ולחיזוקו להסיר ולמעט סכנת מחלתו
 הכל בכלל סכנה ופקו"י: שדוחה שבת ויוה"כ, ואין לנו לריבין
 לדון כלל אם מניעת האכילה תזיקהו ותציאהו לידי יותר
 סכנה עכ"ד, ונראה שהדברים מפורשים כן בספר החינוך
 מלוה שי"ג שאחר שכתב דין השיעורין לענין חיובא דיוה"כ
 כתב וז"ל ולפיכך מי שהוא חולה אע"פ שאין בו סכנה
 גמורה אם יהי חלוש הרבה ראוי להאכילו ולהשקותו מעט
 מכשיעור שאמרו עכ"ל, ויעו"ש צמנ"ח שכתב ע"ז וז"ל נראה
 מדברי הרה"מ דיש חילוק בין כשיעור דאין מאכילין אלא
 במקום סכנה ופחות מכשיעור מאכילין אף במקום שאין
 סכנה וצאמת לא ראיתי חילוק זה בשום מקום דודאי אין
 שום איסור תורה הותר צאין סכנה וכו' עכ"ל. אולם נראה
 פשוט דגם החינוך קמייירי באופן שיש סכנה בדבר אם לא
 יאכל, אלא דבא לומר דאם הוא כבר חולה שיש בו סכנה
 גמורה באופן שניתן יוה"כ לידחות אללו מחמת עגם החולי
 עלמו ע"ז לא נאמר הדין דמאכילין אותו פחות מכשיעור
 רק עושין לו כל לרכיו כפי שיותר עוצ לו, רק אם החולי
 עלמו אין בו סכנה גמורה אלא שהוא חלוש הרבה שמניעת
 האכילה תוכל להציאו לידי סכנה אז הוא דמאכילין אותו
 רק פחות פחות מכשיעור למנוע הסכנה הצאה ממניעת
 האכילה, והן הן דברי האמור"ה.

רמב"ם שבת ב'

דחוויה היא שבת אצל סכנת נפשות כשאר כל המצוות. לפיכך חולה שיש בו סכנה עושין לו כל צרכיו בשבת
 על פי רופא אומן של אותו מקום... ומדליקין לו את הנר, ומכבין מלפניו את הנר, ושוחטין לו, ואופין, ומבשלין,
 ומחימין לו חמין, בין להשקותו בין לרחיצת גופו. כללו של דבר, שבת לגבי חולה שיש בו סכנה הרי הוא כחול
 לכל הדברים שהוא צריך להן:

מגיד משנה שבת ב'

... אבל אני מבטל דעתי מפני דעתו לפי שאם הוא שיש בו סכנה הא משמע דלכל צרכיו מחללין ואע"פ שאין
 במניעת דבר שעושין לו סכנה:

אישים ושיטות עמ' נא - על הגר"ח מבריסק

נפש".

חולה שיש בו סכנה ומעוברת ביוהכ"פ

ביחוד היה "מחמיר" ביום הכפורים לחולים. היה אוסר עליהם... להתענות, והיה מצוה לאכול כדרכם בכל ימות השנה ולא לשעורים. וסח לי הרי"ל דון-יחיא ז"ל, שר' חיים סיפר לו, שכשנתקבל לרב בבריסק הורה לחולים, שיש בהם סכנה, ביום הכפורים, לבלי להמתין בכדי אכילת פרס בין חצי שעור לחצי שעור ולאכול כל צרכם. חברו עליו חכמי בריסק ושאלוהו: הא כיצד? הרי זה נגד השלחן-ערוך וכל הפוסקים ונגד ההוראה המקובלת שמאכילים את החולה פחות מכשיעור. אולם ר' חיים הראה להם את טעמו והם הודו לו. ויבדל לחיים, בנו הגר"ז סלובייצ'יק (רבה של בריסק, עכשיו בירושלים), מסר לכותב הטורים את נימוקו היסודי של ר' חיים: "חולה שיש בו סכנה עושין לו כל צרכיו בשבת"⁶⁶. ובהרב "המגיד": "אפילו שאין במניעת דבר שעושין לו סכנה". ואם כן: **חולה** שיש בו סכנה וצריך לאכול, הרי האכילה היא מצרכיו. כל מה שאוכל, עד המידה שהוא רגיל לאכול אלמלא יום הכפורים, מועיל לו, ואיך ניתן לו פחות מכשיעור, בשעה שגם היותר מכשיעור הוא מצרכיו? ולכן לא מצינו בגמרא להאכיל פחות מכשיעור אלא במעוברת. המעוברת עדיין אינה **חולה** כלל ואין בה סכנה כלל, אלא שאם לא תאכל תוכל לבוא לידי סכנה, ומכיון שדי לה בפחות מכשיעור, למה נאכילה יותר והיא אינה **חולה**? מה שאין כן **חולה** שכבר הוא מסוכן בעצם. לדעתו, אף השלחן-ערוך מודה לכך. הלשון מדוקדק בשו"ע: "**חולה** שצריך לאכול... אם לא יאכילו אותו אפשר שיכבד עליו החולי ויסתכן". הרי שאין המדובר אלא בחולה שאין בו סכנה, אלא שאם לא יאכל אפשר שיבוא לידי סכנה. **חולה** כזה דומה למעוברת ואינו ענין לחולה שיש בו סכנה. ביחוד היה מקפיד ר' חיים על חולי הריאות. האכילה היא מכלל רפואתם והיה מזהירם בכל תוקף שיאכלו כל צרכם, כמו בכל השנה, בלי שום שינוי.

ואמרה מעורדת ופקחית היתה לו לר' חיים כלפי החולים והדואגים ומצטערים על חילול הצום של יום הכפורים:

— משל למה הדבר דומה? למי שיש לו שבועה-הכן ביום השבת. כלום ראינו מימכם שהאב או המוהל יצטערו על שהם צריכים "לחלל" את השבת?...

איש ההלכה עמ' 673 (מהדורת תלפיות)

מתירם. ר' חיים, איש בריסק, לא פסק מעולם את ההלכה, שמאכילים חולה שיש בו סכנה פחות פחות מכשיעור ביום הכפורים, והיה מצוה את משמשי

החולה להאכילו סעודה פשוטה, כמו שנהגו בשאר ימים. כשאבא מרי עמד לנסוע לרסיין, פלך קובנה, לשרת שמה בקדש, נכנס עמדו ר' חיים למקום שנכנס, ואמר לו: "הנני מצוץ היום להורות על פי הכרעתי בנוגע לחולה שיש בו סכנה ביום הכפורים, כי כך הוא עיקר הדין". מהלכות כאלו נובע ערך החיים הארציים על פי ההשקפה הישראלית. ועל פיהן אנו תופסים את כל ההרגשה וההתאמה של חיי שעה הבוקעות ועולות מתוך תורתה של היהדות. חיי שעה נחפכים לחיי עולם, מתקדשים בקרושת הנצח ומתעלים.

משנה ברורה סימן שכח ס"ק יד

(יד) כל שרגילים וכו' - ממאכלים ורפואות [רמב"ן] ומשמע אף על פי שאין בו סכנה במניעת הדבר ההוא כיון שהחולי יש בו סכנה ויש בהדבר צורך קצת ורגילין לעשות לו בחול עושין גם בשבת [מ"מ] ועיין בביאור הלכה שהבאנו מכמה פוסקים דס"ל שאפילו במקום שצריך חילול אין מחללין ע"י ישראל אלא בדבר שיש לחוש בו שאם לא יעשהו לו יכבד עליו חליו ויוכל להסתכן אבל כל שברור שאין במניעת אותו דבר חשש סכנה אף על פי

שמ"מ צריך הוא לו ורגילין לעשות לו אין עושין אותו בשבת אלא ע"י א"י כדין צרכי חולה שאין בו סכנה וע"כ
בודאי מהנכון להחמיר באיסור של תורה ועיין בבה"ל מה שכתבנו בסוף דברינו:
הביאור הלכה מובא בסוף הקובץ

אור שמח שביתת עשור ב, ה

וכן נראה, דאינו מוכרח מש"כ הרמב"ן (בתורת האדם) דחולה מסוכן מאכילין אותו פחות מכשיעור אם צריך
טובא מהך דכריתות (יג, א), ואין ראייה, דשם הלא אכלה זית וזית ביותר מכדי אכילת פרס, דהוי דרך אכילה,
לכן מאכילין אותה בכך, אבל שלא כדרך אכילה לא, ועיין ברא"ש בזה.

העמק שאלה קסז:ז

עוברות ומיניקות מהו שיתענו ביוה"כ. בגמרא ליתא בזה שום שקלא וטריא. וגם רבא לא השמיענו לפי נוס'
דילן בגמרא אלא דמתענות ומשלימות בט"ב כמו שמתענין ומשלימין ביוה"כ. הרי דלא נצרך רבא ללמדנו
דמשלימות ביוה"כ. ופשיטא דהויא ככל אדם. ולא איצטריך רבא אלא בט"ב. אבל נוס' רבינו במימרא דרבא
מתענות ומשלימות בט"ב וביוה"כ כמש"כ לעיל סי' קנ"ח אות ו' בס"ד לפי זה ודאי נראה דיש כאן מקום ספק
וחשש סכנה ומש"ה העלה רבא דמכ"מ מתענות ומשלימות. ואע"ג דבפי' תנן בפ' יוה"כ עוברה שהריחה
מאכילין אותה כו' הא לא הריחה מתענית. והכי תני' בתענית די"ד דבתענית אמצעית מתענות מכ"מ שפיר
אשמעינן רבא דמשלימות. ולא נימא דהא דתני בהו מתענות היינו עד חצות ולא משלימות קמ"ל דמשלימות גם
בט"ב גם ביום הכיפורים. והנה במניקה ניחא בפשיטות דס"ד משום דסתם תינוקות מסוכנות לגבי חלב
אמותיהן. וזה ידוע דהצום ממעט החלב. וא"כ הרי יש בזה סכ"נ קמ"ל דמכ"מ אפשר למסמס ליה בביצים
וחלב. ועוד י"ל לפי מה שכתב רבינו דחיה כל ל" יום אינה מתענה ביוה"כ וביארנו באות הסמוך שדקדק ממה
שאמר רבא מיניקות ש"מ חיה לא. וא"כ שמעינן רבא בהא הילכתא רבת' ביוה"כ דדוקא מניקה ולא חיה. אבל
במעוברת קשה ממ"נ אי יש חשש שתפיל ח"ו אמאי פסק רבא דמשלימות. הא א"א לתקן שלא תפיל. ואי
פשיטא שאין בזה חשש נפל. מאי קמ"ל שמשלימות.

מיהו כד דייקין משכחין מרגמתא והילכתא גברוותא ורבא לטעמי'.

והנה ז"ל בה"ג ה' יוה"כ אשה עוברה דידיען דאי לא אכלה מתעקר ולדה אע"ג דאמרינן ספק ב"ק ספק נפל
הוא שפיר דמי למיתן לה דתני' עוברה שהריחה בשר קודש או בשר חזיר תוחבין לה כוש ברוטב וכל הברייתא.
והרמב"ן בס' תה"א דקדק טובא בדברי בה"ג אלו. וסיים עלה דיש דוחין דעוברה שהריחה חששה דמיתה דידה
הוא והוא ז"ל חיזק דברי בה"ג מסוגי' דערכין ד' ז' האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת מביאין סכין דרך
רה"ר כו' הרי דדוחין שבת משום העובר ודחה ראי' זו משום דמתה ה"ז העובר כילוד ולא ירך אמו הוא ולא
בדידה תליא אלא חי הוא ודלת ננעלת לפניו כ"ז דברי הרמב"ן. והרא"ש ור"ן ז"ל דחו דברי בה"ג בשתי ידיים
מטעם שכל הרמב"ן דחששה דמיתה דידה הוא וכפרש"י במשנה דסכנת שניהם הוא.

וראוי לדעת שגם הדוחין בכך מודו דלאו כללא הוא דסכנת וולד היא סכנת האם. שהרי ביבמות פ' החולץ אי'
דעוברת אסורה לינשא משום דוחסא ותפיל ומקשה א"ה דידיה נמי ומשני דידי' חייס עלה. ואי איתא דהיא
תסתכן ג"כ כשתפיל מאי נ"מ. אלא ודאי דאפשר שהיא לא תסתכן. ורק במפלת משום חלישות וצום ס"ל
דסכנת שניהם היא. וה"ה בהריחה אפשר לומר דכך הוא ולדחות הוכחת בה"ג זהו דעת הרא"ש ור"ן ז"ל:
אבל בה"ג נימוקו עמו והוא סוגר ואין פותח.

ומתחלה נדקדק לשון בה"ג שכל אשה עוברה דידיעין דאי לא אכלה כו'. מאי ארי' דידיעין ודאי אפי'
חיישין נמי ספק פק"נ הואי. ותו למאי הביא ראי' מברייתא ולא ממשנתנו דיומא עוברה שהריחה מאכילין
אותה עד שתשיב נפשה. אלא ודאי ידע בה"ג דמזו אפשר לדחות כפרש"י דסכנת האם הוא ג"כ. אבל
מהברייתא הוכיח שפיר מדתני' תוחבין לה כוש ברוטב אם נתיישרה דעתה מוטב וא"ל מאכילין אותה רוטב
עצמו כו'. ואי משום האם האיך ממתניין הא הזרזי ה"ז משובח ואין ממתניין. ודילמא לא תתישב דעתה ואדהכי
והכי תסתכן. אלא ודאי מיירי באופן שאין חשש בשביל האם אלא משום העובר. ועל העובר אין מחללין
אלא על הודאי לא על הספק מש"ה ממתניין אולי תתיישר דעתה דהא דמחללין את השבת אפי' בשביל
ספק פק"נ הוא מדכתיב אשר יעשה אותם האדם וחי בהם ולא שימות בהם. כמו דמסיק רבא ביומא דפ"ה
דלכולהו דרשי אית פירכא דאשכחן ודאי ספק מנלן לבר מדשמואל דיליף מדכתיב האדם וחי בהם. דמשמע
אפילו ספק חיות דוחה כל המצות. **אבל כל זה אינו אלא באדם דהיינו בנולד משא"כ עובר דלא מיקרי אדם.**

והראיה שהרי הא דבן יום אחד מטמא בנגעים הוא מדכתיב אדם כי יהיה וגו' אדם כ"ש כדאי' בנדה דמ"ו. ועובר אינו מטמא בנגעים. ... ועובר נתמעט מאדם עד כי יולד. עוד ראינו דעובר אינו בכלל אדם שבתורה מדאי' בסנה' ד' נ"ז משו' ר"י אמרו אף על העוברין שנא' שופך דם האדם באדם איזו אדם שבאדם הוי אומר זה עובר שבמעני אמו. ואי איתא דעובר בכלל אדם למ"ל קרא דאדם באדם לכתוב שופך דם האדם דמו ישפך. אלא ודאי לא נקרא עובר אלא אדם שבאדם ולא אדם סתם. [וכ"ז דלא כשו"ת ח"י סי' ל"א ע"ש] **ודבר זה ברור ביד הראשונים ז"ל עד שמפני זה איכא מאן דס"ל שאין מחללין אה"ש על העובר כלל כמש"כ הרמב"ן שם.** והן המה רבותינו בעלי התוס' בנדה שם שכתבו בד"ה איהו וכו' וא"ת דאין חייבים על העובר אפי' מתה אמו ולא הוי כמונח בקופסא אמאי מחללין עליו אה"ש שמביאין סכין כו' עכ"ל. ואי אית' דמחללין אה"ש אפי' על העובר שאמו חיה אע"ג שאין ישראל חייב עליו מדמשלם דמי ולדות מאי קושיא לרבותינו. ומי הקיש איסור רציחה נפק"נ הכא כתיב מכה איש כדאי' ר"פ הנחנקין. והכא כתיב אשר יעשה האדם. ועובר בכלל. אלא פשיטא לרבותינו התו' דכמו דעובר אינו איש ה"נ אינו בכלל אדם ואין מחללין עליו אה"ש. והא דערכין ד' ז' הוא משום דכבר מתה אמו והוי כנולד ומונח בקופסא. ושפיר הקשו א"כ ליחייב ג"כ הרוצחו. וע"ז יישבו דדמי לגוסס כו' רצונם דכיון דעפ"י רוב מתים ג"כ במיתת האם ואותם המתים שהם הרוב דינם כמונח בקופסא. ורק המיעוט שעומד לחיות הוא כנולד ומונח בקופסא. ומשום הכי מחללין אה"ש כמו על הגוסס שרובו למות. **וגם בה"ג דלא ס"ל הכי אלא שמחללין אפי' לא מתה האם לא משום דס"ל שעובר בכלל אשר יעשה אותם האדם אלא כמש"כ הרמב"ן שם בשער הסכנה הטעם משום דמוטב שיחלל שבת אחת ואל יחללו שבתות הרבה.** והיינו דרשה דרשב"א ושמרו ב"י את השבת מוטב שיחלל שבת א' כו'. ובחי' רמב"ן נדה ג"כ מבואר כמש"כ. **והתו' ס"ל דלא קיי"ל כדרשה דרשב"א כלל. ומש"ה אין מחללין על העובר וכשמואל. ובזה העלה בה"ג דמכ"מ הלכה כרשב"א ואפי' על עובר מחללין.** והוא דעת רבינו ג"כ שהביא הא דרשב"א בשאלתא א' כמש"כ שם אות א' בס"ד. **מיהו כבר מחא לה רבא אמוחא ביומא שם ואמר אשכחן ודאי ספק מנלן. מש"ה מודה בה"ג דרק על ודאי מחללין ולא על ספק וכן סברת התו' ב"מ דקי"ד ב' ד"ה א"ל לאו כהן אתה. תימא לר"י היאך החיה אליהו בנה של הצרפתי כו' וי"ל כיון שברור לו שיחיהו לכך היה מותר משום פקו"נ עכ"ל. ולכאורה ק' למאי דייקי שהיה ברור. הא אפילו משום ספק מותר. **ולמש"כ ניחא דכיון שמת אינו בכלל אדם. ואין מחללין אה"ש אלא משום ושמרו ב"י אה"ש מוטב שיחלל שבת א' כו'. וא"כ אינו אלא בודאי ולא בספק. ... הא מיהא דייק בה"ג שפיר אי ידעינן בעוברת שתפיל אז רשאי לאכול. ולא הביא לראיה הא דערכין כמו שהביא הרמב"ן ז"ל דודאי גם בה"ג מודה דהא דערכין הוא משום שכבר מתה האם והוי כמונח בקופסא ומש"ה אי' שם דמחללין גם על הספק. ואחר כ"ז מובן האי מימרא דרבא לנוס' רבינו. דרבא לביה כשמעתי דא' אשכחן ודאי ספק מנלן. מש"ה דרש דעוברות מתענות ומשלימות ביה"כ דאע"ג דיש ספק שתפיל מכ"מ משום ספק עובר אין מחללין אה"ש. ולא כפרש"י וסיעתו שהיא ג"כ בספק סכנה: ועפ"י דברינו נשתנה עוד דין בדעת בה"ג ממה שהבין הרמב"ן ז"ל.****

דז"ל בה"ג שלהי ה' יוה"כ ואמרינן גבי עוברת התירו לה לעוברת פחות מכשיעור מפני הסכנה. ה"ד אי דאיכא סכנה אפי' כשיעור נמי אלא אימא פחות פחות מכשיעור ואפי' טובא נמי עכ"ל בה"ג. וסוגיא זו אי' בכריתות ד' י"ג והרמב"ם ה' אה"ט פ"ד מפרש לה לענין טומאת גויה דרבנן ובמעוברת בריאה ממש ע"ש. אבל בה"ג מפרש באיסור מה"ת ובמעוברת חולה דיש חשש שתפיל התירו פחות פחות מכשיעור ולמד מזה דה"ה ביום הכיפורים. והרמב"ן ז"ל הביא סוגי' זו בס' תה"א שער הסכנה ולמד ג"כ מכאן לענין איסורי תורה. והביא שכ"כ בה"ג והוסיף עוד בזה"ל ונראה שאף בחולה עושין כן להקל עליו מאיסור כרת ומלקות. **הדבר יצא מפה קדוש הרמב"ן ז"ל ונמשכו אחריו הרא"ש ור"ן ובעלי הש"ע. ואני תמה שלא הזכירו עיקר גדול כזה הרי"ף ורמב"ם. והרי הוא באסור כרת ומצוי. ויותר מזה שהר"ן הקשה על הרי"ף שלא הביא משנה דהאוכל ככותבת הגסה כו' והרי יש נ"מ בזה לחולה. ובאמת מזה גופא למדנו דעת הרי"ף ז"ל דס"ל דאין נ"מ למעשה כלל. וע"כ היינו הך שכתבנו שאין בדין חולה פחות פחות מכשיעור. ודוקא בעוברת למד בה"ג מסוגי' דכריתות שנותנין לה פחות פחות מכשיעור. דשמא ישיב נפשה בכך ואין מחללין יוה"כ בשביל ספק עובר. משא"כ חולה דהזריז ה"ז משובח וכיון שאמדוהו לאכילת שעור הזריז ה"ז משובח. ואין להמתין על שעה אחרת וכדאי' ביזמא דפ"ד מ"ד ליעכב עד לאורתא כו'. [מיהו הרי"ף שלא הביא המשנה דכותבת שיהא נ"מ לעוברת. וגם לא הביא סוגי' דכריתות. ש"מ דס"ל כהרמב"ם דבטומאת גויה מיירי ובעוברת בריאה ולא בחולה ובאיסור תורה כהרמב"ן]. והרמב"ן לטעמי' דגם בעובר מחללין עה"ס ומכ"מ מאכילין פחות פחות מכשיעור ושפיר למד בחולה מינה. אבל למש"כ אין ראי' כלל.**

ועדיין יש מקום לפסק הרמב"ן מצד הסברא דבחולה שמאכילין עפ"י בקיאי שאומדין אם מוכרח לאכול. ואחר שאומדין אותו שדי לו כשיאכל פחות פחות מכשיעור ה"ז דומה לאמדוהו שא"צ כלל לאכול כשיעור.

איברא מה שהוסיף המג"א סי' תרי"ז סק"ג דה"ה יולדת תוך שלשה יש להאכיל פחות פחות מכשיעור. זה ודאי תמוה שהרי יולדת בתוך שלשה א"צ אומד. והרי דומה נאמדוה שצריכה כשיעור בפעם אחת. והבו דלא לוסף על הוראת הרמב"ן ז"ל ומסוגי' דכריתות עצמה דנקיט עוברא מאכילין פחות פחות מכשיעור יש להוכיח הא יולדת לא. וע"ע מש"כ בסי' ל"ח אות ה' לדחות פסק המג"א עוד מטעם אחר. **וכן שמעתי מפי הגאון בעל בית דוד שגם מוח"ז אביר הרועים מוהר"ח ז"ל הורה למעשה בזה דלא כמג"א.**

באור הלכה סימן שכח סעיף ד

* כל שרגילים וכו' - זהו לשון הרמב"ן בת"ה וכתב המ"מ דמזה משמע דאע"פ שאין בו סכנה במניעת הדבר הוא עכ"ל ולענ"ד צ"ע דלפי הנראה הרבה פוסקים חולקים על סברא זו

דהרי רש"י כתב חולה שאב"ס שאם לא יעשו לו רפואה זו לא ימות עכ"ל משמע דיש בו סכנה פירושו דמסוכן הוא אצל התרופה וכבר הביאו ב"י וכן פירש עוד ביומא פ"ד ע"ב ד"ה לא ספק וכו' ע"ש וכן פירש עוד בד"ה מפקחין ע"ש וכ"כ הר"ן באלפסי בכמה מקומות כפירש"י ועוד ראייה ממתניתין חולה מאכילין אותו ע"פ בקיאיין ובלא אומדנא אין מאכילין כמבואר בתוס' מפנין קכ"ח ע"ב ד"ה קמ"ל ובמאירי שם ובתוס' ישנים יומא שם ומבואר בכמה ראשונים דמתניתין מיירי בחולה שיש בו סכנה אלמא דצריך אומדנא אם מסוכן לו התענית אף על פי דבחול בודאי היינו נותנים לו לטעום ממאכלות היפים לחולה אעפ"כ ביוה"כ בעינן אומדנא וכן פירש"י במתניתין שם ע"פ בקיאיין אם יאמרו שאינו מסוכן אם אינו אוכל וממילא ה"ה לענין חילול שבת ועוד שהרי דעת ר"י שאין מאכילין אותו עד שנסתפק שמא ימות ואף לר"ת דפליג ע"ז כתב נמי אף על גב שהוא אינו אומר שימות מ"מ חיישינן שמא יתעלף ויסתכן ולא תלוי כלל באמירתו דהרבה פעמים אינו יודע אם הוא מסוכן אלמא דאפילו לדידיה נמי דוקא משום ספק סכנה אבל לא משום דטוב ויפה לו וכן הוא דעת התוספות ישנים בד"ה חולה עי"ש וכ"כ התוס' בפרק מפנין וכ"כ המאירי וז"ל יולדת שמחללין לא סוף דבר למה שהיא נעשה לרפואה אלא אפילו במה שנעשה ליישב דעתה אף על פי שבפרק אחרון דיומא החמירו שלא להאכיל אלא ע"פ מומחה מ"מ בכאן מתוך פחדה יכולה להסתכן ע"ש

וכן נראה דעת הרשב"א בתשובה סימן רי"ד הנ"ל שהרי כתב דהא המסוכן מסוכן הוא אצל אכילה וכו' ונאכילהו ביוה"כ ע"ש אלמא דלא קשה לו אלא מטעם הראיה דהביא מפרק חרש דכל מסוכן מסוכן הוא אצל אכילה ג"כ אבל אי לא משום זה לא קשה ליה דנאכילהו ביוה"כ וע"כ דלא מחללין כ"א להעביר הסכנה גם מדברי הרמב"ן בעצמו אין ראיה כ"כ דהא דכתב עושין לו כל שרגילין לעשות לו בחול ממאכלים ורפואות מסתברא שאין כוונתו אפילו לדבר שאינו להעביר הסכנה אלא כיון דמיירי שאין כאן בקי ואינם יודעין מה לעשות להכי אמר שיעשו כל הדברים שעושין בחול להעביר הסכנה לפי הבנתם אבל אה"נ דגם לפי הבנתם אינם רשאים לעשות לו דברים שאפילו בחול יודעין הם בעצמם שאינה להעביר הסכנה ומש"כ ממאכלים ורפואות היינו מאכלים הקלים שרגילים לתת דלחולה שלא יתחלש שגם מניעת דבר זה יהיה לפעמים סיבה לחזק חליו ויוכל לבוא לידי סכנה

ואביא ראיה לדברינו מדברי הרמב"ן בעצמו בתה"א ז"ל לא נצרכא אלא בסומא מהו דתימא כיון דלא חזיא אסור קמ"ל יתובי דעתיה דחולה בעלמא מחללין שבתא במלתא דמסתכנא בה עכ"ל הרי מוכח דיתובי דעתא דחיה אינה כ"א משום דקים להו לחכמים דמסתכנא בה וכן משמע עוד במאירי פרק ח' שרצים ובר"ן שכתבו ואין אומרים שלא נחמם עד שיאמרו הרופאים בודאי שאם נחמם לו יתרפא אבל אם היה ספק להם אם יתרפא לא נחמם לו קמ"ל עי"ש הרי דלא מיעטה הברייתא כ"א ספק רפואה אבל היכא דאין ספק כלל שיתרפא החולה עי"ז רק שטוב ויפה הוא לו בודאי אין מחללין וכן משמע לכאורה פשטיות הסוגיא בפרק אין מפנין דקאמר שם עושין מדורה לחיה סבר מינה לחיה אין לחולה לא אף על גב דבודאי טוב הוא לחולה אעפ"כ אינו מסוכן לזה עד דאסיק הגמרא דגם לחולה יש חשש סכנה עי"ש ובפרט לפי דעת הרמב"ם דגם למסקנא אין מחללין לחולה ורק דוקא לחיה שהקור מזיק לה הרבה

אלא שהמגיד משנה כתב דמשמע לחולה שיש בו סכנה אפילו דבר שאינו נחוץ לפק"נ נמי עבדינן ואוקמה לסוגיא דמיירי בחולה שאין בו סכנה אמנם שיטה זו קשה דא"כ לרוב הפוסקים דסברי דמסקנת הגמרא דגם לחולה עושין לו מדורה א"כ יתחדש לנו דחולה שאין בו סכנה עושין לו מדורה ע"י ישראל וזה לא נשמע משום פוסק וכ"כ בחידושי הרמב"ם המובאים בספר שמן רוקח שדעת הרמב"ם שאין עושין מדורה לחולה אפילו יש בו סכנה והוא מספר הבתים עי"ש וכן מבואר בשלטי הגבורים פ' מפנין עי"ש.

והנה מלבד דעת המ"מ מצאתי עוד איזה פוסקים דמשמע דס"ל כדבריו ז"ל התשב"ץ ח"א סי' נ"ד ואפילו הדלקה והבערה שהוא מלאכה גמורה עושין אותה בשביל חולה שיש בו סכנה אף על פי שאין עיקר רפואתו

בהדלקת הנר אלא שצריכין אנו לצרכי רפואתו והכי תניא בפרק מפנין אם היתה צריכה לנר וכו' מכאן נראה שאפילו משום ישוב דעתו של חולה אפילו אינו צריך לרפואתו אלא ישוב דעתו בלבד וה"ה שאר מלאכות שהחולה מתיישב דעתו בהם שעושין אותן בשבת עכ"ל ומשמע לכאורה דס"ל כהמגיד וכן מצאתי עוד למאירי שלהי יומא בדיבור המתחיל בין להשקותו בין לרפואתו שכתב אף על פי שרחיצה זו של חיזוק אבריו אין בה צורך למהירות והו"ל למימר שנמתין לה כדי שלא יתחלל שבת שמ"מ ממהרת היא בחיזוק אבריו ואין משהין לה שום דבר תועלת לגמור רפואת החולה עכ"ל גם מזה משמע לכאורה דס"ל כהמגיד משנה איברא דצ"ע בדעתו דהרי לעיל הבאנו אותו בשיטת האוסרין וכדמוכח בהדיא בדבריו בפ' אין מפנין ואפשר דחיזוק אבריו נמי פעמים שמוציא אותו מחזקת סכנה.

והנה מצאתי באו"ז בהלכות יולדת פלוגתא בענין זה וז"ל ר' גרשום התיר לילדת שילדה ז' ימים לפני הפסח להחם לה חמין בליל פסח וה"ר אליעזר אוסר ואמר דסברת הלכה זו אינה ברחיצה כי לא הותר לחלל שבת אלא בדברים שיש בהם פקוח נפש עי"ש שהאריך ולכאורה משמע מזה דסברת הר"ר גרשום כדעת המגיד אך אין ראייה דאפשר דס"ל דגם ברחיצה איכא נמי פק"נ [וכן הוא דעת כמה ראשונים עיין לקמן בס"י של"א].

נחזור לעניננו דמוכח מהני פוסקים שהבאתי למעלה היינו רש"י ור"ת ור"י ותו"י דיומא ותוספות פרק מפנין ומאירי שם ורשב"א בתשובה והאו"ז בשם הר"ר אליעזר דכל היכא דאינו מסוכן לדבר זה אין מחללים וכן הוא משמעות הר"ן שהעתיק כפירש"י בכל המקומות וגם ממה שכתב בפ' ח' שרצים בד"ה שמא יבריא וכמו"ש למעלה וגם דעת הרמב"ן לפי מה שצדדנו משמע ג"כ דס"ל הכי ודברי ר' גרשום אינו מבואר בהדיא שחולק ע"ז וכנ"ל ולא נשאר לנו להקל כ"א דעת המגיד ומשמעות התשב"ץ ומשמעות המאירי דיומא [ואף שמוכרחין אנו לחלק לדבריו שלא יסתור א"ע וכנ"ל] א"כ בודאי היה מהנכון להחמיר באיסורי תורה ובפרט שהוא שלא במקום סכנה וגם ברקנט"י סימן ק"ד כתב וז"ל יש אומרים דהא דאמרין במסוכן דוחה שבת היינו דברים שאם לא יעשה אותן יבוא לידי קלקול גדול אבל בדברים שאין להם צורך הרבה אין מחללים את השבת ויש מתירים ונראים דברי האוסרים עכ"ל

אכן ברדב"ז ח"ד סי' ק"ל כתב שנשאל ע"ז והשיב בקצרה שיש דעות בזה ודעתו להקל כדעת המתירים ולא הביא ראייה ע"ז ורק בסברא בעלמא עי"ש ולענ"ד העיקר כמו שכתבנו וכמו שהכריע הרקנט"י. ודע עוד דאפילו לפי דעת האוסרים הנ"ל היינו דוקא בדבר שברור לנו שלא יכבד חליו ע"י מניעת דבר זה אבל בדבר שיש חשש שע"י מניעת דבר זה יחלש ויכבד חליו מחללין עליו השבת וכעין שכתב ר"ת לגבי יוה"כ וכנ"ל וכן נפסק לקמן בריש סימן תרי"ח. ולפי דברי המאירי הנ"ל ביומא משמע שאם ע"י פעולת החילול הזה יתחזקו אבריו ג"כ אין למנוע דבר זה מאתו כיון שהוא חולה שיש בו סכנה: